

Mgr Marta Religa - DOKTORANTKA KUL

Kłamstwo w wychowaniu

Ur. w 1978 r. w Ostrowcu Świętokrzyskim. Magister pedagogiki, specjalność pedagogika resocjalizacyjna. Obecnie doktorantka Instytutu Pedagogiki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, katedra Pedagogiki Chrześcijańskiej. Od 2007 roku zajmuje się działalnością szkoleniową, w której wykorzystuje metodę warsztatową. Główne obszary zainteresowania to: podmiotowość, chrześcijańska inspiracja teorii i praktyki edukacyjnej. Od 2009 roku uczestniczy w posiedzeniach Zespołu Pedagogiki Chrześcijańskiej KNP PAN.

Kłamstwo, zmienia rzeczywistość wychowawczą. Aby poznać owo zagrożenie należy odpowiedzieć na pytanie czym jest kłamstwo? Poznać jego rodzaje, formy oraz jego społeczne i morale konsekwencje. Kłamstwo, które przenika w różnych formach i w różnych postaciach jest wyzwaniem dla współczesnego pedagoga.

1. CZYM JEST KŁAMSTWO?

Poszukując odpowiedzi na pytanie „czym jest kłamstwo?” warto rozpocząć od tekstów Pisma Świętego, w których czytamy kto „jest kłamcą i ojcem kłamstwa” (J. 8,44). Jan Paweł II pisze, iż – u korzeni ludzkiego grzechu leży kłamstwo jako radykalne odrzucenie prawdy, zawartej w Słowie Ojca¹. Próbując zdefiniować kłamstwo odwołajmy się do dwóch definicji: jedna przypisywana Augustynowi, druga zaś Tomaszowi z Akwinu² – pierwsza definicja mówi, że kłamstwo to wypowiedzianie rzeczy we własnym przekonaniu fałszywych. Druga zaś stwierdza, że kłamstwo to świadome wprowadzanie kogoś w błąd.

Różnica między definicjami nie polega tylko na tym, że w pierwszym przypadku kłamstwo ogranicza się do jednego podmiotu i jego relacji do rzeczywistości, w drugim zaś obecny jest również (intencjonalnie) drugi podmiot – ten, kto ma być okłamany. Pierwsza definicja ma więc charakter bardziej indywidualny, druga zaś – bardziej społeczny. Jednak zasadnicza różnica tkwi w tym, że pierwsza definicja zamyka się w relacji i człowieka do rzeczywistości, w drugim zaś przypadku istotnym elementem definicji jest zamiar okłamania drugiego³.

Kłamstwo jest to słowo, które mówimy, albo znak, który czynimy, w zamierze oszukania bliźniego, tak, aby uwierzył w rzecz zupełnie przeciwną tej, o jakiej myślimy. Istotą kłamstwa jest mówić, pisać lub czynić przeciw własnej myśli. Kłamię się nie tylko słowami, ale i gestami lub ruchem, pismem, milczeniem nawet, gdy przez taki czyn, taki gest lub ruch, takie milczenie, chcemy okazać zewnętrzne przekonanie, jakiego bynajmniej nie mamy⁴. Kłamstwo

¹ Encyklika *Dominum et Vivificantem*, 33.

² W. Chudy, *Filozofia kłamstwa. Kłamstwo jako fenomen zła w świecie osób i społeczeństw*, Warszawa 2003, s. 110.

³ W. Starnawski, *Świadomość kłamstwa drogą do prawdy*, Ethos, nr 79-80, Lublin 2007, s. 144.

⁴ Encyklopedia powszechna, T XIV, Warszawa 1863, s. 878.

istnieje wtedy, gdy używamy środków, mających wprowadzić innych w błąd. Wszelkie zatem kłamstwo musi nie tylko różnić się od twierdzenia prawdziwego, ale wyglądać jak prawdziwe⁵. Kłamstwo nigdy nie może być dobrem⁶.

Możemy zatem określić kłamstwo w taki sposób: fakt psycho-społecznej sugestii, ustnej lub niemej, za pomocą którego człowiek stara się mniej lub więcej umyślnie zasiał w umyśle innych wiarę pozytywną lub negatywną, pozbawionej harmonii z tym, co autor poczytuje za prawdę⁷.

2. POJĘCIE WYCHOWANIA

„Na czym polega wychowanie?”⁸ – pytał w Liście do rodzin Jan Paweł II, gdzie czytamy dalej – „Wydaje się, że aby trafnie na to pytanie odpowiedzieć, nie można pominąć dwóch fundamentalnych prawd: po pierwsze, że człowiek jest powołany do życia w prawdzie i miłości; po drugie, że każdy urzeczywistnia siebie przez bezinteresowny dar z siebie samego. Odnosi się to zarówno do tych, którzy wychowują, jak i do tych, którzy są wychowywani. Również i wychowanie jest procesem, w którym wzajemna komunია osób dochodzi do głosu w sposób szczególny. Wychowawca jest osobą, która <<rodzi>> w znaczeniu duchowym”⁹. Wychowanie rozumiane jako pomoc niesiona wychowankowi w jego rozwoju i wzroście ma pielęgnować to, co ma się

wznosić i wzrastać, zarówno w sferze fizycznej, zmysłowej, jak i duchowej¹⁰. Fundamentem wychowania musi być prawda o człowieku¹¹.

Prawda jest pierwszym i podstawowym warunkiem wzrostu człowieka i odnowy społecznej. Jest fundamentem ufności. Bez niej nie może być mowy o dialogu społecznym. Prawda jest też najgłębszą potrzebą ludzkiego ducha. Od zaufania opartego na prawdzie - mówi Papież – zależy przyszłość ojczyzny wszystkie wymiary społecznego bytu: wymiar polityczny, ekonomiczny, kulturalny i każdy inny opiera się ostatecznie na podstawowym wymiarze etycznym: prawda – zaufanie – wspólnota. By to osiągnąć człowiek musi poszukiwać stale prawdy o Bogu, o człowieku, o życiu, i o świecie¹².

W rozważaniach o wychowaniu warto odnieść się do wychowania osobowego, które T. Gadacz określa jako wychowanie polegające na naśladowaniu osobowych wzorców, mistrzów. Jeśli wychowanie w optyce funkcjonowania to przepisy i programy, wychowanie w optyce osobowego bycia to żywi ludzie, których programem jest samo życie. Wychowanie w optyce bycia osobowego stanowi wspólną wędrówkę ku prawdzie, dobru i pięknu poprzez kolejne stopnie wartości. Wychowawca jest tu mistrzem, który odsłania te wartości i apeluje. Sama jego osoba stanowi wezwanie, na które wychowanek

⁵ G. L. Duprat, *Kłamstwo. Studium psycho-socjologiczne*, Warszawa 1905, s.11.

⁶ Encyklopedia powszechna, s. 878

⁷ G. L. Duprat, *Kłamstwo*, s. 27.

⁸ Jan Paweł II, *List do rodzin*, 1994, nr 16.

⁹ Tamże, nr 16.

¹⁰ A. Rynio, *Integralne wychowanie w myśli Jana Pawła II*, Lublin 2004, s. 103.

¹¹ B. Kiereś, *O personalizm w pedagogice*, Lublin 2009, s.107.

¹² A. Rynio, *Integralne wychowanie.*, s. 138.

odpowiada wolną i osobową odpowiedzią i postępuje za swym mistrzem na drodze ku wartościom najwyższym¹³.

Proces wychowania obejmuje także wolność jako cechę życia osobowego. Wychowanie wolności to budowanie w człowieku autodeterminacji przewijającej się wolnej decyzji. W akcie decyzji człowiek konstytuuje siebie jako źródło działania i w ten sposób kształtuje swoje osobowe oblicze. Wolność wiąże się z odpowiedzialnością za siebie oraz za innych ludzi, ponieważ każda decyzja ma wymiar społeczny i jest jednocześnie źródłem moralności¹⁴.

W świetle klasycznej teorii wychowania kluczową rolę w procesie wychowania i samowychowania odgrywa świadomość jego celu, nadającego mu sens; przez cały czas trwania czynności wychowawczych cel wywiera swój wpływ i nadaje określony kierunek. Podstawowym więc zadaniem wychowawców jest usprawnienie wychowanka w dążeniu do celu – dobra, jakim jest urzeczywistnienie pełni doskonałości człowieka¹⁵.

Aby wartość prawdy zaistniała w realnej relacji, obejmującej wychowawcę, wychowanka oraz kontaktujące się z nimi otoczenie, prawda musi sama ulec operacjonalizacji, czyli umieszczeniu w wymiarze praktycznym, obserwowalnym – najczęściej poprzez swoje skutki – przez osoby stanowiące ową relację, a także przez środowisko. Można mówić o wielu składnikach takiej operacjonalizacji. Wymieńmy najważniejsze z nich.

¹³ T. Gadacz, *Wychowanie jako spotkanie osób* [w:] *Wprowadzenie do pedagogiki ogólnej*, (red.) J. Kostkiewicz, Stalowa Wola 1994, s. 140.

¹⁴ B. Kiereś, *O personalizm...*, s. 17.

¹⁵ Tamże, s. 20.

¹⁶ W. Chudy, *Kłamstwo jako metoda*, Warszawa 2007, s. 554-555.

¹⁷ W. Chudy, *Filozofia kłamstwa...*, s. 110.

1. Zaakcentowana zostaje personalistyczna pozycja wychowanka – jednym z najistotniejszych elementów jego godności osobowej staje się jego automatyczna zdolność do poznawania obiektywnej prawdy; wychowanek przestaje być rozumiany jako „przedmiot” oddziaływania wychowawcy.

2. Najwłaściwszym sposobem wzajemnego oddziaływania wychowawczego jest dialog, który może mieć formę uzgodnienia, negocjacji, dyskusji, sporu, polemiki, a nawet odrzucenia. Zawsze jednak prawda wchodząca w dialog jest czynnikiem dwustronnie wychowującym: wychowanek (uczeń) wychowuje przez nią wychowawcę, a wychowawca wychowanka.

3. Proces wychowania zawsze musi być rozpatrywany w kategoriach wspólnoty, której status egzystencjalny budowany jest przez wartość komunikacyjnej prawdy.

4. Zrozumiałe staje się pojęcie i moc oddziaływania autorytetu jako wzoru: jego istotą jest wartość prawdy obiektywnej; dzięki niej łatwiej też niweluje się napięcie między autonomicznym sumieniem (wychowanka) a autorytetem.

5. Zrozumiałe wreszcie stają się uprawiania wychowawcy do stawiania wychowankowi wymagań, by ten formułował oceny, w których kryterium stanowi prawda o dobru¹⁶.

Wychowanie ściśle wiąże się z prawdą, ściśle wiąże się z prawem do prawdy. Można odnieść się w tym momencie do słów W. Chudego¹⁷, który wskazuje,

że – kłamstwo nie przeciwstawia się prawdzie, lecz prawdomówności, czy raczej mówieniu prawdy, a być może również „czynieniu prawdy”, to jednak nie sposób o nim mówić bez odniesienia do prawdy. Paradoksalnie rzecz biorąc, fakt kłamstwa, a zarazem jego możliwość, są uwarunkowane istnieniem prawdy i jej poznawalnością, kłamstwo jest – rzecz można – dowodem na istnienie prawdy¹⁸.

Podsumowując myśl o pojęciu wychowania warto odnieść się do słów A. Rynio, która zauważa, iż każdy pedagog wychowawca, we właściwy sobie sposób, podejmują próbę zdefiniowania wychowania, którym się zajmuje w teorii czy praktyce. W efekcie możemy znaleźć wiele określeń, które wykluczają się lub uzupełniają. W teorii zauważyć można jego węższe i szersze, społeczne, interakcyjne i relacyjne rozumienie¹⁹.

3. RODZAJE KŁAMSTWA W WYCHOWANIU

„Jakie są najczęstsze przejawy kłamstwa w relacji między wychowawcą a uczniem lub wychowankiem?”²⁰ – pytanie, które zadaje W. Chudy porządkuje rozważania związane z rodzajami kłamstwa w wychowaniu – pierwszy typ kłamstwa to manipulowanie uczniem: wychowawca stara się mu wpoić środkami niejawnymi i fałszywymi pewną ideologię – i obojętnie, czy jest to manipulowanie w celu indoktrynacji ideologii materialistycznej, (..) czy innej wszelka manipulacja jest za

razem kłamstwem. Drugi rodzaj „kłamstwa pedagogicznego” to lekceważenie ucznia przez wychowawcę, wyrażane m.in. przez częsty brak czasu wychowawcy dla ucznia, pobieżność w przekazywaniu wiedzy lub jej wykładanie w sposób niedopracowany, nienaukowy oraz oddziałujący głównie na emocje. Kłamstwem jest nadmierne schlebienie wychowankowi²¹.

Ciekawe dla omawianego problemu może być ujęcie ks. J. Tischnera²², który zauważa, dwa rodzaje nieprawdy – złudzenie i kłamstwo. Złudzenie pojawia się przede wszystkim na poziomie naszego doświadczenia rzeczy zewnętrznych. Kłamstwo natomiast wiąże się z mową i pojawia się na poziomie stosunków ludzi z ludźmi. Myślenie jest sposobem przewycięzania złudzeń i kłamstw. A jest nim dlatego, że to ono – i tylko ono – kieruje człowieka na prawdę. Dzięki myśleniu możemy pytać: jak naprawdę jest?²³

Naświetlając strukturę wychowania trzeba zwrócić uwagę, że w najogólniejszym planie mogą zaistnieć w procesie wychowawczym dwa typy kłamstw. Pierwsze kłamstwo od strony dogmatu prawdy. Kłamie wychowawca, który abstrahuje jeden aspekt prawdy, mówi o jedynej słusznej prawdzie, przekazuje wychowankowi – bywa, że za pomocą metod manipulacyjnych – ideologię jako bezwzględnie obowiązującą wizję świata. To kłamstwo jednostronnej prawdy narzuca zarazem pozorną wolność: osoba „wychowywana” nie ma

¹⁸ W. Starnawski, *Świadomość kłamstwa...*, s. 144.

¹⁹ A. Rynio, *Integralne wychowanie...*, s.103.

²⁰ W. Chudy, *Spółczesność zakłamanie*, Warszawa 2007, s. 356.

²¹ Tamże, s. 356.

²² J. Tischner, *Wędrowniki w krainę filozofów*, Kraków 2008, s. 22.

²³ Tamże, s. 22.

w rzeczywistości szans wyboru stojąc przed jednolitym ekranem ideologii²⁴.

Drugi typ kłamstwa w wychowaniu, poniekąd przeciwny poprzedniemu, to kłamstwo dowolności prawdy. Opiera się na absolutyzującym subiektywności założeniu, że każde widzenie świata jest prawdziwe, prawda jest względna, relatywizm zaś jest zasadą obowiązującą przy społecznym uzgodnieniu prawdy²⁵. Zauważamy jeszcze kłamstwa, które istnieją przez:

- 1) przez nieuzasadnione przyznanie jakichś cech;
- 2) przez dodawanie;
- 3) przez przesadę;
- 4) przez ponowną kombinację²⁶.

Pedagogika jest nauką kreującą przesłanki metodologiczne i normatywne dla wychowania. W aspekcie wychowania do prawdy ma ona dwa zasadnicze wymiary:

- 1) negatywny – tutaj założeniem i celem jest imperatyw: „Połóż kres kłamstwu!”;
- 2) wymiar (ważniejszy) pozytywny – w którym główny cel stanowi wychowanie do prawdy, przekonanie ludzi, że warto ją cenić²⁷.

Nie ulega jednak wątpliwości, że kłamstwo uderza w drugiego. Obiektywny charakter kłamstwa, więc wprowadzenie nieładu do rzeczywistości, a zarazem uczynienia siebie samego kłamcą, ma swoje konsekwencje, które wpływają na innych. Kłamstwo jako mówienie nieprawdy – okazuje się za-

razem czynem i jak każdy czyn, zmienia rzeczywistość (skutek przechodni) i zmieniając sam podmiot czynu (skutek nieprzechodni), wpływa również na innych, nabiera społecznego znaczenia²⁸.

W rozważaniach o rodzajach kłamstwa warto poświęcić uwagę kłamstwu społecznemu²⁹ u podstaw kłamstwa społecznego czyli decyzji, aby wprowadzić w obiekt społeczny treści fałszywe, tkwi pewna głęboka intencja związana z pragmatyką działania, z praktyką czynu. Takie są istotne założenia filozoficzne kłamstwa społecznego i taka winna być pierwotna fenomenologia tego typu kłamstwa. Postawą, która sprzyja kłamstwu społecznemu, a dotyczy samej struktury działania człowieka, jest postawa efektywności³⁰. Niewątpliwie kłamstwo społeczne, jak każde kłamstwo żeruje na błędzie. Wykorzystuje błąd, omyłkę poznawczą ludzi, przekazując fałsz w szacie prawdy. To jest istota kłamstwa³¹.

4. POSTAWA PEDAGOGA POSTAWĄ PRAWDY

Postawa pedagoga, jest postawą w prawdzie, prawda ta ma swoje źródło w Piśmie Świętym, w obrazie Jezusa Chrystusa – najlepszego Nauczyciela, który mówił „poznajcie prawdę, a prawda was wyzwoli” (J 8, 32). Prawda jest główną wartością wychowania. Istnieją jej różne aspekty, np. prawda wewnętrzna, naukowa, utylitarna, praw-

²⁴ W. Chudy, *Społeczeństwo*, s. 354.

²⁵ Tamże, s. 354-n.

²⁶ G. L. Duprat, *Kłamstwo...*, s. 17.

²⁷ W. Chudy, *Kłamstwo...*, s. 544.

²⁸ W. Starnawski, *Świadomość kłamstwa...*, s. 145-146.

²⁹ W. Chudy, *Społeczeństwo*, s. 175.

³⁰ Tamże, s. 175.

³¹ Tamże, s. 170.

da światopoglądowa lub prawda wiary. Zawsze jednak stanowi ona wartość zapoczątkowującą proces wychowania³². Człowiek wychowywany w prawdzie we wszystkich jej wymiarach ma szansę stać się samodzielnym w myśleniu i działaniu, wolnym, odpowiedzialnym i realizującym dobro w każdej ludzkiej niedoli i cierpieniu³³.

Wracając do słów Pisma Świętego przyjrzyjmy się postawie pedagoga, przez Osobę Jezusa. Jezus powiedział „ja jestem drogą i prawdą” (J 14, 6) taki wzór nauczyciela jest wzorem najlepszym i najpełniejszym, zwracającym uwagę na to aby cała postawa człowieka dawała świadectwo prawdy.

W przykładzie nauczyciela oprócz przykładu życia i budzenia osobistej inicjatywy i współdziałania uczniów bardzo ważna jest postawa rozumnej miłości i otwartości polegającej na autentycznym „byciu dla osoby i przeżywania z osobą”. Otwarcie w granicach miłości rodzi wspólne przeżywanie i współodczuwanie wychowawcy i wychowanka³⁴.

Nauczyciele są ważni nie tylko w sferze nauczania, ale również jako osoby dające wsparcie emocjonalne i pomoc w rozwiązywaniu problemów³⁵. Dla wychowawcy, który jest osobą i wychowuje osoby, każda chwila jest inna, odmienna, jak odmienna jest każda osoba i każda chwila oraz sytuacja jej życia³⁶. W postawie pedagoga zapisana jest za-

sada obrony prawdy, którą przedstawił W. Chudy, warto zaprezentować i bliżej przyjrzeć się owym zasadom.

Zasada obrony prawdy. Istnieją trzy podstawowe zasady odnoszące się do prawdy. Oto one:

1. Mów prawdę.
2. Nie kłam.
3. Broń prawdy.

Zasada pierwsza każe bronić prawdy przez jej afirmację. Jest zasadą aktywną, nakazuje głoszenie „tak – tak, nie –nie, bez światłocienia”, ofensywnie. W jej świetle najwyższą formą ekspresji człowieka jest wypowiedzanie przez niego prawdy.

Zasada druga zawiera się w pierwszej: ktoś mówiący zawsze prawdę zarazem nie kłamie. W formule tej mieści się jednak coś więcej, mianowicie kwestia wolności. „Być wolnym – to móc nie kłamać”.

Trzecia zasada nakazuje wprost bronić prawdy. Broniąc prawdy człowiek broni rzeczywistości³⁷.

Pedagog – przekazując prawdę, powinien mieć świadomość swojej ograniczoności, czyli być pokornym, pamiętając, że pokora chroni przed zarozumiałością ze względu na zakres posiadanej wiedzy³⁸. Prawda zaś – jak to już było analizowane ma służyć wolności. Wolność zawierająca w sobie kryterium prawdy, dyscyplinę prawdy, wyraża się najdoskonalej zjednoczeniem w praw-

³² W. Chudy, *Istota pedagogik personalistycznej* [w:] *Wychowanie chrześcijańskie. Między tradycją a współczesnością* (red.) A. Rynio, Lublin 2007, s. 291.

³³ A. Rynio, *Integralne*, s. 11.

³⁴ Tamże, s. 248.

³⁵ E. Domagała-Zysk, *Autonomia czy odłączenie? O roli znaczącej w życiu młodzieży z trudnościami w nauce*. Lublin 2004, s. 121.

³⁶ T. Gadacz, *Wychowanie jako spotkanie osób*, s. 140.

³⁷ W. Chudy, *Kłamstwo*, s. 492.

³⁸ A. Rynio, *Integralne*, s. 199.

dziwej miłości. Wolność jest wymiarem bytu człowieka, wymiaru bytu osobowego i wymiarem bytu wspólnotowego³⁹. Rozważając postawę pedagoga warto odnieść się do cech osobowych jakie winien mieć pedagog, na szczególną uwagę zasługują przedstawione w dalszym rozważaniu „cechy osoby prawdomównej”⁴⁰.

Pierwszą jest racjonalność – człowiek prawdomówny docenia rangę racji rozumowych i jest świadomy tego, że u podstaw zawsze stoi prawda. Osoba prawdomówna jest skłonna do okazywania szczerości, nie kryje się za maskami kłamstw lub niejednoznaczności. Nie bez znaczenia dla charakterystyki osoby prawdomównej jest religijność. Prawdomówność zakłada oparcie w absolutności: absolutności prawdy.

Kolejną ważną cechą człowieka prawdomównego, a więc kogoś, kto żyje prawdą – jest otwartość. W świecie ludzkim nie ma prawdy bez otwartości. Odwaga, wiążąca się z otwartością na prawdę. Odwaga, męstwo to ważniejsza cnota sprzyjająca prawdomówności. Główna jednak cnotą w dziedzinie prawdomówności jest miłość. Miłość do prawdy. Prawdomówność musi płynąć z serca człowieka, w którym tkwi przekonanie o najwyższej wartości prawdy oraz o sensie dzielenia się nią z innymi⁴¹. Postawa nauczyciela przepełniona prawdą pozwala w piękny sposób prowadzić młodego człowieka drogą prawdy.

Młody człowiek jest wrażliwy na prawdę, sprawiedliwość, piękno, na

inne wartości duchowe. Młody człowiek pragnie odnaleźć samego siebie, dlatego szuka czasem burzliwie szuka prawdziwych wartości i ceni tych ludzi, którzy ich nauczają i według nich żyją⁴². Wychowawca w kontakcie z wychowankiem, zmierzając do doprowadzenia w nim trwałych zmian w jego postawie, pamiętać musi o tym, że „człowiek powołany jest do życia w prawdzie i miłości” i „ że każdy urzęczywistnia siebie przez bezinteresowny dar z siebie samego”⁴³. Trzeba zdawać sobie sprawę, że bardzo często kłamstwo przedstawia się nam jako prawda. Dlatego trzeba umieć rozpoznawać prawdę – Słowo, które przychodzi od Boga, i odrzucać pokusy pochodzące od „ojca kłamstwa”⁴⁴.

STRESZCZENIE

Punktem wyjścia w rozważaniach na temat kłamstwa w wychowaniu będzie próba zdefiniowania i odpowiedzi na pytanie – czym jest kłamstwo? Niezwykle ważne jest poznanie istoty i rodzajów kłamstwa jakie występują w wychowaniu. W wychowaniu nie ma miejsca dla kłamstwa, które zmienia rzeczywistość i to nie tylko rzeczywistość wychowawczą; wprowadza chaos, nieład i lęk. Poznając kłamstwo, jego formy występowania w wychowaniu warto odnieść się do postawy pedagoga, która winna być postawą prawdy. Prawda jest fundamentem w wychowaniu drugiego człowieka, prawda jest pierwszym warunkiem

³⁹ Tamże, s. 139.

⁴⁰ W. Chudy, *Kłamstwo...*, s. 499.

⁴¹ Tamże, s. 495 – 498.

⁴² A Rynio, *Integralne...*, s. 208.

⁴³ Tamże, s. 113.

⁴⁴ W. Chudy, *Istota pedagogiki*, s. 278.

wzrostu osoby. Zasady, które zwalczają kłamstwo w wychowaniu odnoszą się do mówienia prawdy, nie kłamania, i obrony prawdy.

SUMMARY

A lie in upbringing

The starting point of considering a theme of a lie in upbringing is going to be an attempt to define and answer a question- what is a lie? It is extremely important to know the essence and types of a lie which occur during upbringing. Upbringing is not a home to a lie which changes reality by introducing chaos, disarray and fear. By knowing a lie, its forms of appearance within the upbringing, it is worth pertaining to a figure of a pedagogue which should be the basis for the truth. The truth is the basis of educating another person, the first condition for a person to grow. The principles which fight a lie within upbringing concern telling the truth, not lying, and protecting the truth.

BIBLIOGRAFIA

Chudy W., *Filozofia kłamstwa. Kłamstwo jako fenomen zła w świecie osób i społeczeństw*, Warszawa 2003.

Chudy W., *Kłamstwo jako metoda. Esej*

o społeczeństwie i kłamstwie. Oficyna Naukowa, Warszawa 2007.

Chudy W., *Społeczeństwo zakłamane. Eseje o społeczeństwie i kłamstwie*. Oficyna Naukowa, Warszawa 2007.

Domagała – Zyśk E., *Autonomia czy odłączenie? Rola osoby znaczącej w życiu młodzieży z trudnościami w nauce*, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2004.

Duprat G.L., *Kłamstwo. Studium psycho-socjologiczne*. Kraków 1905.

Encyklopedia powszechna, T XIV, Warszawa 1863.

Etos., *Kwartalnik Instytutu Jana Pawła II*, Nr 79 – 80, KUL, Lublin 2007.

Jan Paweł II., *Encyklika Dominum et Vivificantem*.

Jan Paweł II., *List do rodzin*, 1994.

Kiereś B., *O personalizizm w pedagogice*, Fundacja *Servire Veritati* Instytut Edukacji Narodowej, Lublin 2009.

Rynio A., *Integralne wychowanie w myśli Jana Pawła II*, Lublin 2004.

Tischner J., *Wędrówki w krainę filozofów*, Znak, Kraków 2008.

Wprowadzenie do pedagogiki ogólnej, (red.) Kostkiewicz J., Oficyna Wydawnicza, Stalowa Wola 1996.

Wychowanie chrześcijańskie. Między tradycją a współczesnością (red.) A. Rynio, KUL, Lublin 2007.

**„Kłamstwo nie staje się prawdą tylko dlatego,
że wierzy w nie więcej osób”**

(O. Wilde)